

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Ковтонюк Валерії Леонідівни** на тему: **«Стиль музичної творчості М. Плетньова»** на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво

Фаховий семінар проведений на кафедрі теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського «27» жовтня 2021 року, протокол № 9.

Актуальність теми дослідження Ковтонюк В. Л. обумовлена тим, що творчість М. Плетньова є квінтесенцією останніх тенденцій сучасного піанізму, з його нарочитою простотою висловлення, емоційною «відстороненістю» від слухача і прагненням максимально точного відтворення авторського нотного тексту. Усе це разом робить постать М. Плетньова не просто цікавою, а знаковою. Саме тому, починаючи з 1978 року, коли він виграв конкурс імені П. Чайковського, музична критика постійно стежить за творчістю піаніста. Наслідком цього є достатньо велика кількість статей, присвячених окремим виступам або записам М. Плетньова. Проте й досі не має жодного цілісного дослідження, у якому через вивчення усіх граней творчості митця біло б представлено цілісну модель його творчого стилю. Зокрема, фактично поза увагою музикознавців залишалася композиторська спадщина М. Плетньова.

Тож, актуальність теми, обумовлена назрілими обставинами сучасної виконавської практики та музичної науки, зокрема: 1) значенням творчості М. Плетньова у розвитку музичного мистецтва кінця ХХ – початку ХХІ століть; 2) відсутністю досліджень, які б презентували стиль музичної творчості М. Плетньова як художню цілісність; 3) необхідністю систематизації відомостей про композиторський доробок митця.

Достовірність одержаних результатів досягнуто здобувачем завдяки використанню значної кількості наукових джерел (265, з них 3 іноземними

мовами). Матеріалом дослідження стали наукові, літературні, епістолярні джерела, які класифікуються за такими напрямками: філософія, естетика, виконавська творчість, композиторська творчість, стиль, художня інтерпретація, музична форма, жанр. Матеріалом для музичного аналізу обрано: Концерт для фортепіано з оркестром №1 *b-moll op. 23* П. Чайковського, Сонату № 11 K331 A-Dur В.А. Моцарта; «Вісімнадцять п'єс» *op. 72* П. Чайковського; Концерт для фортепіано з оркестром *a-moll op. 54* Р. Шумана, П'яту симфонію Л.В. Бетховена; Оркестрову транскрипцію Токкати і фуги *d-moll* І.С. Баха; Перекладення для фортепіано музики з балету П. Чайковського. «Лускунчик» та «Спляча красуня» М. Плетньова; Швейцарську фантазію (*Fantasia Helvetica*) для двох фортепіано з оркестром М. Плетньова; Джаз-сюїту для оркестру М. Плетньова; Адажіо для 5 контрабасів М. Плетньова; Цикл «Дитячі пісні» на вірші Р. Сефа М. Плетньова; «Маленькі варіації на тему Рахманінова» М. Плетньова.

Достовірність отриманих висновків, обґрунтованість теоретичних положень, актуальність та дієвість методичних складових зумовлені вдало обраною методологічною основою дослідження, що включає як загальнонаукові, так і спеціальні музикознавчі підходи до її вивчення: системний, що презентує фортепіанне мистецтво ХХ –ХХІ ст. як простір взаємодії індивідуальних стилів музичної творчості; історичний, що дозволяє виявити базові тенденції, розвитку фортепіанного мистецтва останнього століття; феноменологічний, що спрямований на визначення механізмів стилетворчості особистості; біографічний, що висвітлює факти життя М. Плетньова, динаміку становлення його індивідуального стилю музичної творчості на засадах фортепіанної школи ХІХ-ХХ століть; стильовий, що виявляє індивідуальні риси стилю музичної творчості М. Плетньова; порівняно-інтерпретаційний, що репрезентує унікальні риси стилю музичної творчості М. Плетньова в процесі порівняння декількох виконавських версій одного твору.

На схвалення заслуговують основні положення наукової новизни, які виносяться на захист. Робота є результатом першого досвіду комплексного дослідження стилю музичної творчості М. Плетньова.

У науковій праці *вперше представлено* трансформацію стилю музичної творчості М. Плетньова як результат діалогу особистості зі світом; представлено періодизацію стилетвочості митця; досліджено еволюцію диригентської майстерності митця; проаналізовано композиторську творчість М. Плетньова; виявлено взаємовплив складових універсальної творчої особистості М. Плетньова.

Набули подальшого розвитку: теоретичні засади вивчення стилю музичної творчості.

Узагальнено відомості щодо осягнення концепту творчості у культурі різних історичних епох, що дозволило визначити важливі для дослідження аспекти, а саме: визнання творчості специфічним видом людської діяльності, що є одним з механізмів її самореалізації та самоактуалізації; розуміння, що творчість є процесом, ознакою якого є поява новітнього за сенсом та змістом продукту на основі вже наявного матеріалу.

Структура дисертації, виклад матеріалу і оформлення здійснені відповідно до вимог, що пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертація складається з Анотації, Вступу, двох Розділів (5 підрозділів), Висновків, Списку використаних джерел, а також Додатку. Загальний обсяг дисертації становить 190 сторінки, з них основного тексту – 158 сторінок. Список використаних джерел налічує 264 позицій (з них 3 іноземними мовами).

В Першому розділі підкреслено, що здібність до творчості є властивістю мислення особистості, що визначає її світовідчуття та стратегію комунікації зі світом. При цьому не рідкісні випадки, коли люди реалізують свій креативний потенціал у декількох галузях мистецтва та/або сферах людської діяльності. При цьому це може бути виявом як специфіки мислення конкретної особистості, так і характеристикою певного етапу розвитку людства. Так, у

наукових джерелах, присвячених дослідженню історії музичного мистецтва знаходимо вказівки на те, що універсалізм був однією з показових ознак діяльності митців декількох художніх епох – Відродження, Бароко, Класицизма, Романтизму, але це змінилося під впливом тенденцій професіоналізації та чіткого розмежування композиторської діяльності та виконавства. Втім, значна кількість видатних майстрів музичного мистецтва є універсалами, поєднуючи декілька видів діяльності, у тому числі, й позамистецьких. Одним з найяскравіших прикладів сучасного універсального музиканта є М. Плетньов.

У підрозділі 1.2. динаміку становлення стилю музичної творчості М. Плетньова представлено крізь призму декількох векторів спілкування митця зі світом, найважливішим з яких є його провідна мистецька діяльність – піанізм. Підкреслено, що М. Плетньов продовжує традиції романтичної гілки фортепіанного мистецтва. Разом з цим, у творчості митця (особливо в останні роки) все більш потужними стають прояви інтелектуального стилю, з його емоційною відстороненістю, відмовою від зовнішньої ефектності на користь виваженості виконавської концепції та досконалості її реалізації. Тож, можна сказати, що на сучасному етапі стиль М. Плетньова є результатом синтезу антагоністичних художніх установок. При цьому, це поєднання напрочуд логічне, саме воно визначає самотність стилю піаніста та обумовлює оригінальність його виконавських версій.

Виявлено, що трансформація стилю музичної творчості М. Плетньова обумовлена декількома факторами, що у роботі позначено як вектори діалогу зі світом, це – диригування, організаторська діяльність, камерно-інструментальне виконавство, звукозапис та композиція. Всі ці самостійні та водночас взаємообумовлені види мистецької діяльності разом утворюють феномен стилю музичної творчості М. Плетньова.

У Другому розділі виявлено, що провідною діяльністю М. Плетньова є піанізм і саме приналежність до фортепіанної культури вплинула на формування музичного мислення та художньо-естетичних настанов митця.

Осгянено традицій виконавської школи, до якої належить піаніст. В роботі проаналізовано репертуар виконавця в різних творчих іпостасях.

Підкреслено, що М. Плетньов не просто поєднує діяльність піаніста і диригента, але є творцем симфонічного оркестру, що цілком відповідає ренесансній традиції універсального музиканта, який займає до того ж активну соціальну позицію. Десять років кропіткої роботи знадобилося М. Плетньову перш ніж він зміг заявити про себе як про диригента, чії концепції привертають увагу публіки та критиків, і створити Російський національний оркестр, який вже з перших виступів був визнаний одним з кращих.

Розглянуто композиторську спадщину музиканта. *Виявлено*, що на даний момент вона вже досить велика, як для концертуючого музиканта і керівника такого великого колективу, як Російський національний оркестр – на сьогоднішній момент, налічується 22 твори. *Проаналізовано* жанрово-стильову палітру композиторської спадщини М. Плетньова та *виявлено*, що, розпочавши свою творчість з вивчення оркестрових опусів інших композиторів і перекладу партитури з багатовимірного оркестрового звучання в монотемброве фортепіанне. В композиторській діяльності М. Плетньов не обмежується музикою за участю фортепіано як найочевиднішого в даному випадку інструменту, але працює з інструментальними складами, не так часто використовуваними в концертному виконанні. Серед найбільш популярних в творчості М. Плетньова, окрім фортепіанних транскрипцій, варто відзначити концертні жанри для різних складів і вільні оркестрові фантазії.

У *Висновках* дисертації запропоновані заключні узагальнення та головні висновки. *Підтверджено* мету, виконання завдань, основні позиції наукової новизни, теоретичного та практичного значень результатів дослідження. що використання феноменологічного підходу може бути особливо продуктивним при дослідженні продуктів виконавської творчості.

Наголошено, що використання феноменологічного підходу може бути особливо продуктивним при дослідженні продуктів виконавської творчості. А прийняття того, що продукт виконавської творчості може бути визначений як

феномен, що відбиває декілька векторів комунікаційних зв'язків особи (діалог з собою, з композитором, публікою, історичною епохою) може допомогти не лише в пізнанні «музичного твору виконавця», але і в усвідомленні передумов закріплення за виконавцем статус творця в системі сучасної музичної культури.;

З'ясовано перспективи подальшого дослідження пропонованої теми, що полягають у вивченні: композиторської творчості та інтерпретаційних процесів в ній; тембро-фактурного комплексу як єдності всіх музично-виразових компонентів та його інтерпретаційного потенціалу в композиторській, виконавській творчості, слухацькому сприйнятті, інших видів художньо-інтерпретаційної діяльності та музично-комунікативної системи в цілому; інструментування як компоненту композиторської творчості (особливо, оркестрової), методу вибудови тембро-фактурного комплексу та визначального фактору його конфігурації у історичному та сучасному мистецьких дискурсах.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у *вивченні* поняття «стиль музичної творчості» та систематизовано типології стилів творчості, запропоновані різними науковцями. *З'ясовано*, що художні настанови, що визначають критерії смаку, формуються упродовж усього життя, поєднують когнітивний і емоційний індивідуальний досвід, адже процес інтерпретації авторського тексту, актуалізації його смислів є, водночас, процесом самореалізації виконавця. *Підкреслено* важливість визначення виконавця як творця, а виконавської діяльності як самостійного акту творчості

Практичне значення результатів дослідження. Матеріали дослідження можуть бути використані у педагогічній практиці, зокрема, в курсах аналізу музичних творів, теорії та історії виконавського мистецтва, а також у безпосередній композиторській і виконавській практиці, при вирішенні проблем художньої інтерпретації.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях. За темою дисертації опубліковано 4 одноосібні статті, з яких 3 – у спеціалізованих виданнях,

рекомендованих і затверджених МОН України та 1 стаття – у фаховому періодичному зарубіжному виданні «Austrian Journal of Humanities and Social Sciences» (Відень, Австрія).

ВИСНОВОК

Дисертація **Ковтонюк Валерії Леонідівни на тему: «Стиль музичної творчості М. Плетньова»** представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво, є ґрунтовним, інноваційним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

У дисертаційному дослідженні представлено системний підхід до стилю музичної творчості на прикладі творчості М. Плетньова.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті; поставлені здобувачем завдання повністю розв'язано, основні положення дисертації мають наукову новизну. Обсяг та структура дисертації відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на ступінь доктора філософії. Зміст, сутність методичного контенту дисертації повністю відповідає спеціальності 025 – Музичне мистецтво. Результати дисертації пройшли апробацію на 7 науково-практичних конференціях, основні положення відображено у 4 наукових публікаціях.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Ковтонюк Валерії Леонідівни *«Стиль музичної творчості М. Плетньова»* має теоретичну, практичну значущість, наукову новизну, зокрема, й методичного характеру; її результати можуть бути запроваджені до науково-теоретичної, композиторської, виконавської практичної сфер музичного мистецтва в Україні. Дисертація, подана на здобуття наукового степні доктора філософії, відповідає вимогам пункту 10 Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 979 від 21.10.2020 р.) та може бути представлена у

спеціалізованій вченій раді для присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво, галузь знань 02 – Культура і мистецтво.

Результати дисертаційного дослідження обговорено і схвалено на фаховому семінарі кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

Головуюча на засіданні фахового семінару:

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри історії української та зарубіжної музики
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського РОЩЕНКО О. Г.

Рецензенти:

доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри інтерпретології та аналізу музики
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського ШАПОВАЛОВА Л.В.

кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри спеціального фортепіано
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського ЧЕРНЯВСЬКА М. С.

